

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.
II. emelet, 18. ajtó,hová az előfizetési pénzek,
kéziratok és fölszólamlások
küldendők.Bérmentetlen levelek el nem
fogadtnak.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.

ZSIDO VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMÜVELŐDÉSI

HETILAP.

Előfizetési díj:

Egy évre 6 frt
Fél évre 3 „
Negyedévre 1 „ 60 kr.
Egyes szám 12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos petitsor 10 kr
Többszörös hirdetésnél 7 „
Nyiltér sorja 20 „
Bélyegdíj 30 „
minden beigtatás után.

Felelős szerkesztő: Zsengeri Samu.

Megjelenik hetenként egyszer.

Tartalom: Az orthodox rabbik nyilatkozata. — Bar Kappara talánya. Steiner Ignácztól. — Mutatványok főt. dr. Kohn S. „Héber kutforrások és adatok Magyarország történetéhez“ című művéből. — Egy tiszta-eszlár-féle eset. Rosinger Mártontól. — levelezések. — Irodalom. — Különlélek — Szerkesztői posta. — Hirdetések.

Figyeltetés.

Führer Ignác, ki a szerkesztő távollétében a „Szombati Ujság“-ot szerkeszti, f. évi aug. hó elsejétől kezdve kerepesúti-bazár III. emeletére kéri a lap számára beküldött cikkeket czimezni.

Az orthodox rabbik nyilatkozata.

A magyarországi orthodox rabbik f. hó 5-én Budapesten közgyűlést tartottak s azon a következő nyilatkozatot bocsátották közre:

Évek óta izgatnak ellenünk. Mi ezen izgatásnak, az egész mozgalomnak nem tulajdonítottunk fontosságot, mert istenben való bizalmunkban, az ártatlanság lélekemelő tudatában, a nép józanságában és a magyar nemzet nagy multjában elegendő biztosítékot láttunk arra nézve, hogy a szabad és felvilágosodott Magyarhonban a talaj fajgyűlölet megfogamzására és prosperálására nem alkalmas.

Annyi a nyílt kérdés az országban, hogy azok megfejtése majdnem lehetetlen és immár mindezen, a multat és jövődőt illető problémákhoz még a fajfejlődés problémáját is sorozzák erőnek erejével.

Az antiszemitáknak a gyűlölet volt tanácsadójuk, mikor felszólaltak; a szeretet sugallatának engedünk mi, midőn hallgattunk.

Az izgatás azonban minden nemesebb érzelmet megszegyenítő fordulatot vett. Az emberi méltóság oly annyira lábbal tiportatik, hogy nem átalják kolportálni a hirt, hogy ama köztudomásu bűnügynek vallási színezete van. Oda jutottunk tehát immár, hogy hallgatnunk nem szabad. Éshabár szégyenpir futja át arcunkat, noha szomorúság és fájdalom gyötri szívünket, hogy védekeznünk kell a ritualis vérvád esztelenségével szemben, mindazonáltal a nyilatkozást többé el nem odázhattuk és a kötelességérzet diadalmaskodott egyéb érzelmeink felett.

Szomorítólag és fájdalmasan hatott Magyarország barátaira, hogy ilyen mesék diskusszió tárgyát képezhették magában a törvényhozásban, míg szeretett hazánk ellenségei e fölötti örömeiket még el sem titkolták.

Kutassatok, keressetek és vizsgáljátok át a zsidó irodalom összes disciplináit, minden korbéli műveit és mi Isten és ember előtt kezességet vállalunk arra, hogy azok egyetlen egyikében sem található a leghalványabb nyoma sem annak, a mi igazolná ezen rosszakaratu ráfogást.

Magunk elé tűztük a feladatot, historiai adatokat gyűjteni annak igazolására, hogy ily ráfogások által hányszor lett megsemmisítve nem egy ember boldogsága és hogy mindannyiszor napvilágnál fényesebben kitűnt, hogy az egész semmi egyéb mint rosszakaratu ellenségek fondorkodása.

A népek és nemzetek halhatatlan ítélőszéke, a történelem, szigoruan bár, de igazságosan ítelt fölöttük. Szégyen foltja, gyalázata valának ők mindég azon kornak, melyben éltek.

Hogy korunkat ily meggyaláztatástól megkímélhessük, az orientalis akademiákkal, Európa összes theologiai fakultásaival érintkezésbe lépünk, illetén módon provokálván az előkelő nem zsidó tudósok nyilatkozatait és nyugodt lélekkel nézünk az arra hivatott auktoritások verdiktjének elébe.

Hitsorsosainkhoz pedig azon kérelmet intézzük, hogy méltósággal és nyugalommal várják be az időpontot, midőn Isten segedelmével a helyzet tisztulni, az igazság napfényre és győzelemre jutni fog. Szintugy saját, mint szeretett hazánk jóhírnevének érdekében áll, hogy allarmirozó és többnyire tulzott hírek ne kolportáltassanak, A kormány, valamint azon nemesebb férfiak, kik előtt az emberi jog és méltóság több mint üres frázis, megtesznek mindent, hogy a polgárok közti béke meg ne zavartassék, — különben is jól ismeritek magyar polgártársaink nemes érzelmeit — sokkal nemesebbek, mintsem hogy izgatóknak sikerüljön őket kihágások elkövetésére rábirni.¹⁾

Szeretett hitfeleink! Tartózkodjatok minden felesleges és izgató polemától, eljárásotokban legyetek szerények, ne legyetek elkeseredve, sziveitek nemesebb érzéseit el ne nyomjátok, tegyetek jót, ellenfeletekkel is, és így sikerülend majd, hogy az, ki ma talán még ellensége a zsidóknak, holnap már barátja leend és az ellenetek kovácsolt szuronyok nem sokára ekevasakká fognak feldolgoztatni. Együttessen fogjátok mű-

velni a földet²⁾ arczotok verejtékével és együttesen fogtok működni e drága hon boldogítására és felvirágzására.

A tévedések éjjele el fog mulni, eloszlik majd a köd és győzni fog a jog, az igazság, a jó erkölcs és a szeretet.

Magasztosabb eszmét, mint a milyen a béke eszméje, sem az emberi szellem nem képes felfogni, sem az emberi szív nem képes érezni és a jövő a békét hordja méhében.

A legnemesebb és legjobb emberek ezen ideálja kell, hogy valósuljon; mert a történelemben isteni törvény, isteni szabály uralkodik, isteni szellem lengi át a történelmet.

A történelem az isteni szellemnek hirdetője. Jósolata: népek boldogsága, béke, felvilágosodás és igazság.³⁾

Budapesten, 1882. július 5-én.

Az összes hazai orth. rabbik megbizásából Katz Menachim német-kereszturi főrabbi elnök, Lipsicz Lipót abaujszántói főrabbi jegyző.

¹⁾ Üres frázis, melyet az írók maguk sem hisznek el, és melyet ezerszer hangoztatnak, de ugyan annyiszor meghazudtol a tények logikája, az élet. Igaz, a magyar nemzet általában véve türelmes, nemes szívű, de ez ki nem zárja azt, hogy egyes magyar emberek alávaló izgatók és bujtogatók ne lehessenek, a minthogy vannak is. És ha az ily gazemberek napról napra aljas, zsidó ellenes rágalmakkal töltik meg a lapok hasábjait és egyszer Heymannt veszik üldözőbe, mert zsidó, másszor meg Eötvös Károlyt halmozzák el badarnál badarabb gyanúsításokkal, mivel a zsidók védelmezését vállalta el, majd megint az orsz. izr. iroda ellen kolportálják a legszemtelenebb módon azt a czélzatos koholmányt, mintha a keresztény ügyvédeknek 80,000 frtot bocsátott volna rendelkezésükre, „hogy az igazságnak nyakát szegjék, mint az eszlári sakter Solymosi Eszter nyakát levágta,“ — hát az ily gaz rágalmak és folytonos izgatások még bárányszelidségű embereket is vad tigrisekké tehetnek. És tesznek is. Nem mulik el egy nap, hogy valamely „nemes magyar vitézek“ (és mint a füredi kihágás alkalmával tapasztaltuk, még az „intelligensebb elemek“ is) egy kis botrányt ne csinálnának. — Ime Nemess (zsidó-faló pap) és nemtelen uraim, önök állítják Magyarországot pellengérré, nem a német Schulverein! — F. I.

²⁾ Ismét frázis, hogy ha nem fillentés. Ugyan melyik ép eszű ember fogja elhinni az orth. zsidóknak, hogy most már kapát ragadnak és „arczuk verejtékével“ egész napokon át kapálnak majd. Nem is kívánja ezt tőlünk talán Istóczy sem. Lehetünk mi kereskedők is, csak becsületesek legyünk és ne uzsoráskodjunk. — Aztán még egy dologra bátorkodom orthodox hitfeleinket figyelmeztetni, és ez sokkal fontosabb a magyar zsidóságra nézve a földmívelésnél. Ugyanis számtalanszor hányták már szemünkre, hogy germanizálunk, nem magyarosodunk. Pedig ezen szemrehányás, a mennyiben jogosult, majdnem kizárólag az orthodoxokat illeti. Avagy nem orthodox zsidók azok, kik a magyar nyelven való zsinagógai predikációt perhorreskálják? Nem orthodox rabbik tiltakoznak-e a bibliának magyar nyelvre való fordítása ellen, és nem ők tiltják-e ki iskoláikból az orsz. izr. tanítóegylet által kiadott magyar bibliát? — Igaz, hogy alapszabályaikban (még a hirhedt nagymihályi „Pszák-beszdin“-ben is) rendesen ott szerepel „a hazai nyelv ápolása és terjesztése,“ de uraim, ez szemfényvesztés, önök nem úgy csele-

kednek, a mint irnak! Cselekedeteik után ítélve, azt kell hinni, hogy a német az önök „hazai nyelve“, nem a magyar! — Megjegyezzük, hogy „orthodox“ néven itt azon fanatikus hitsorsosainkat értjük, kik a legcsekélyebb dolog miatt (p. szombatnapon a zsebbevalónak a zsebben való viselése miatt) mindjárt „posejiszroél“-féle címekkel és chere-m-átkokkal dobálóznak. F. I.

³⁾ A ki a „Szombati Ujság“-ot olvassa, reményelem, nem fogja rám, hogy Verhovainak valami tulságosan hizelegnek. Mind a mellett meg kell vallanom, hogy az orthodoxok nyilatkozatára tett terjedelmes utójegyzetében sok van, a mi nagyon is igaz. Így pl. mindjárt a kezdete is az: „Bibliái, költői képekben gazdag nyelv,“ ugymond, „jellemzi a rabbik e nyilatkozatát. Értelmét felfogjuk, czélját látjuk. Szép szavak és költői nyelv azonban nem rombolnak le igazságokat s nem zárhatják el az igazság utját.“

Legsujtóbb, mert legigazabb pedig a következő helye: „Magasztos szavak! Milyen kár, hogy az éjjel veti a setétségnek szemére, miért nem nap. Jó erkölcs és a szeretet malasztja a toll hegyén, de saját népe „isten választott népe“ közt hirdetni, hogy az a másik ember nem felebarát, mert tisztátalan.....: az tisztelt orthodox rabbi urak nem igazság.“

Hát bizpny erre mi is azt mondjuk, hogy „nem igazság!“ Mai napság az oly vallásbeli tanok, mint a mi „neszech“ (nem-zsidó érintése által tisztátalanná vált) borról szóló tanunk a lomtárba való! A keresztény vallásban is sok a kivetni való, de olyan törvényük még sincs, mely tisztátalannak nyilvánítaná azt, a mihez a zsidó hozzányult. A haladó párti zsidóság nem is törődik ezen hóbortos neszech-tilalommal és tetteleg régen a lomtárba dobta. Orthodox hitfeleink azonban oly szívóssággal ragaszkodnak hozzá, mintha lelkük üdvössége kizárólag a neszech-tilalom megtartásától függne.

Ilyen, a kor szellemével ellenkező, elavult törvények voltak mindenha okai a zsidóüldözéseknek. Hogy az eszlári esetet oly világra szóló eseményé tudták felfujni, szintén az orthodoxok merev álláspontjának és annak köszönhető, hogy az eszeveszett kaftánosok és tekergős hunczutrások fanatikusait, ezen zsidó jezsuitákat országszerte csoda-rabbik gyanánt imádják és járnak hozzájuk bucsuk Mert ugyan melyik józan eszű keresztény foghatná rá a haladó párti zsidókra a nem létező és csak rágalmazót, agyában megfogant vérmesét, mikor sok valósággal létező törvényükkel sem törődnek? Azért legyenek engedékenyek a többé fenn nem tartható külsőségekben és lényegtelen dolgokban, hogy a lényegest megmenthessék és a sok haszontalan czafrang miatt a zsidó vallás lényegét ne veszélyeztessék.

Führer Ignác.

Bar Kappara talánya.

Léva, július hóban 1882.

Börne azt mondja, hogy a zsarnokság a szoros értelemben vett költészetnek szülője, mert hol a szólásszabadság békót visel, ott az emberiség elméje mesék, satírák-s több effélében nyilatkozik s mondanivalóját a költészet köntösébe burkolja. Ha ezt megengedjük, s kell, hogy engedjük meg, akkor nem fog pusztá véletlennek látszani, hogy bár Kappara, a meseköltő kortársa volt Jehuda rabbinak, ama Jehudának, ki násziméltóságának tudatában a legszélső szigorral gyakorolta jogait, s ki utódára ráparancsolt: „בני נהני נשיאתך ברמים, ורוק מרה בתלמידים“ Fiam viseld tisztet méltósággal s vess epét a tanítványok közé! (Kethuboth 103, b.) Ugy látszik, hogy Jehuda r. tartott is b. Kappara elménczkedésétől, s hogy ez utóbbi sa-

ját kárán sem okult, (l. nedarim 51; moed k. 16, a), de mikor is lehetett a satirikust elhallgattatni? Lehet őt elnémitani, de elrettenteni — soha. Azonban forduljunk tárgyunkhoz, a kérdéses talányhoz. Jehuda házához valamely multság alkalmából több vendég gyülekezett, a jelenlévők mindenféle kérdéseket intéztek a házi gazdához, egyedül ennek veje, a gazdag, de szükelméjü bar Elasa hallgatott. Ha mindenki kérdezzet, mért hallgatsz te magad? így szólítá őt meg bar Kappara. Hát mit kérdezzek? viszonzá amaz. Kérdezz:

Égről letekintő,	משמים נשקרה,
Háza körében zsörtölődő,	הומיה בירכתי ביתה,
Madarakat elrezzentő.	מפחדת כל בעלי כנפים,
Ifjak látták s elrejtöztek,	ראה נערים ונחבאו,
Vének felkerekedtek s megálltak;	וישישים קמו עמדו,
A menekülő azt kiáltja: haj haj!	הנם אומר הי הי,
Van ki önhibájából hálóba került.	והנלכד נלכד בעינו.

(l. talm. jer. moed. k. 81, b.) A talmud hozzáteszi még, hogy b. Kappara elnevette magát, mire Jehuda ráförmedt: איני יקן מבירך זקן nem ismerlek el vénnek!

Ha már a talányon megütközik az olvasó, még inkább ütközik meg a kifakadásos válaszon. Mit jelentsen e kettő? A talmudban semmi nyoma annak, a mi a talány jelentését csak gyaníttatná, s azt kell feltennünk, hogy vagy a referens maga sem tudta azt már, vagy pedig oly ismeretesnek tartotta, hogy megemlítését szükségesnek nem látta.

E sphinx-szerű talánynak nem egy megfejtője akadt már s népünk legtehetségesebb írói megpróbálkoztak vele, de hogy egyik megfejtő a másikat követte, az legbiztosabb jele annak, hogy a szerencsés Oedipus még nem érkezett meg. Azért nem árt, ha helylyel-közzel a közfigyelmet feléje fordítjuk, talán sikerülend valakinek a 17 százados titokról a fátyolt fellebbenteni.

Voltak, kik a talányban célzást a lélekre, halálra, meg bar Elására láttak. Ez ellen azonban fel lehet hozni, hogy egyrésről b. Kappara ily ártatlan tréfával Jehuda haragját nem zudíthatta magára, másrésről pedig, hogy a talány, mind tartalma-, mind külalakjánál fogva, jelesen a női forma, melybe az öntve van, b. Elasa gunyoroltatását kizárja. Rapoport a Venus leírását, Reifmann a régi metafizikai mysteriákat leli föl benne és Krochmal Abraham a naszi szigorúságával véli megmagyarázhatni. Ez utóbbi véleményhez hozzájárul Löw Lipót¹⁾, Hamburger J.²⁾ és Jost J. M.³⁾ emez azon módosítással, miszerint b. Kappara nem annyira Jehuda szigorúságát, mint inkább nászi-méltóságát akarta ostromozni. De kérdjük: Mi bősíthette volna fel Jehuda rabbit, ha a multság zajában akár a Venus, akár a mysteriák guny tárgyává tétetnek? De Krochmal állítása is tarthatlan, mert a gunyköltő soha sem pazarolja nyilait a hatalom és méltóság ellen, de igenis, a hatalmasok gyengéi és fogyatkozásai ellen. Csak ezek szolgáltattak bő anyagot a nevetésre s csak ezek sujthatók érzékenyen a guny ostorával. A hatalmasok tulkapásait rosszalni igen, de kigunyolni nem szoktuk.

Wiesner J. a talányt a cheremre vonatkoztatja.⁴⁾ Ugyanis a nagy tanács tagja יקן egyházi átok alá nem volt fogható יקן נמנו בארשא שלא לנדות זקן (Jer. moed k. 81, b.) התקינו אב בית דין שסרה אין מנדין אותו (babli moed k. 17, a.) Bar Kappara tehát oda célzott, miszerint a fiatalok a cherem elől — melyet Jehuda r. igen gyakran alkalmazásba hozott — elbujnak, a vénnek azonban — a tanács tagjai ישישים = יקנים — helyt állanak, mert általa nem sujthatnak. Erre szépen ráillik Jehuda felelete: Nem ismerlek

vénnek! azaz tudtommal te tanácsstag יקן nem vagy. Ez mind jó volna, ha csak a talányt magát vele összhangzásba hozni lehetne, de ez a legnagyobb szócsavarás mellett sem lehetséges. Mint furcsaságot említem még, hogy egy névtelen valami újdivatu betürejtvényt mondat b. Kapparával. Szerinte a talány lakomát משהת jelent.⁵⁾ E szónak membetüje משמים-ban, sijn-je הומיה-ban (mert שין annyi mint שון és שון annyi mint הומה) thav és he betüi pedig ביתה-ban foglalvák. Ez volna a betürejtvény bevezetése. A מפחדת כל בעלי כנפים mondatnak értelme nyilvánvaló, hogy lakoma alkalmával sok baromfi életével lakol. De nem untatom tovább a t. olvasót ez értelmezés folytatásával, s ő reá magára bizom, hogy a képzelet eme szüleménye fölött itélelet mondjon.

A héber nyelvben csak him- és nőnem fordul elő, a nyelvészek azonban a köznem helyettesítőt elfogadták. Ugyanis, ha olyasmiről van szó, mi csak később, a beszéd folyamában határozottatik meg, akkor ezen helyettesítő jó alkalmazásba. Ilyen szók alakjokra nézve nőneműek ugyan de logikai értelemben közneműeknek vétetnek. Pl. אהת שאלתי מאת ה' אותה אנקש (תהלים ב"ד) ולאחר שלח ("בראשית מ"ה) כג" és így számtalan más helyen. De mint mondtuk, ezen nőalaku helyettesítő akkor jó használatba, ha a tárgy előre megjelezve nincs és a hallgató annak fogalmával nem bír. Vizsgáljuk most talányunk nyelvezetét közelebbről. Nem kerüli ki figyelmünket, hogy mind az igék mind a névmások nőnemű raggal ellátvák. Miután azonban föltehető, hogy a jelenlévők, vagy legalább Jehuda, a házi gazda, mint kívül a gunyköltő fullánkját éreztetni akarta, a célzás tárgyát ismerték, ki van zárva azon eset, hogy b. Kappara azért alkalmazta a nőnemű szólásmódot, mivelhogy határozatlan tárgyról beszélt. Tárgyról azonban általában szó sem lehetett, mert ilyesmivel Jehuda rabbit ingerelni nem lehetett, egész életében nem fordulván elő egy mozzanat, melyben akár tettel, akár beszéddel a gunyolódóknak (nem az elégedetlenekeknek) kezébe fegyvert szolgáltatott volna maga ellen, sőt inkább a talmud nem győzi szóval az ő kiváló tulajdonságát dicsérni. A célzás tehát nem történhetett egyéb, mint női személyre és pedig olyanra, kinek irányában Jehuda valamely ferde viszonyban állott, és kiről, hogy megfélekedezték, bizonyos okai lehettek. Graetz a talányról szólóban, ugy vélekedik, hogy az mindeddig megfejtve nincsen; ő annyiban helyes nyomon van, hogy azt Jehuda rabbihoz közel álló személyekkel viszonyítja,⁶⁾ és a célzást ennek szolgálójára אמתה דברי רבי vonatkoztatja. Erről a szolgálóról tudva van, hogy a héber beszéd ugy pergett le nyelvéről, akár egy Salamon korabeli szószátyáréről, szájából nem egyszer éles nyil pattant le Jehuda rabbi tanítványainak fejére (ros hasonoh 29, b.; megilah 18, a.; nazir 3, a.; moed k. 17, a.) mit ezek annyiban szivesen eltűrtek, mivelhogy ez által alkalmuk nyílt héber nyelvismeretüket gazdagítani és a biblia egynémely héber kifejezése felől felvilágosítást nyerni.

Kár, hogy Graetz véleményét mintegy odadobván, elmulasztotta a talány egyes tételeit taglalás alá venni és ennek elemeit a czéllal egyeztetni. Ugy látszik, hogy maga sem vette komolyan a dolgot és balfogásáról már eleve meg volt győződve, mert bizony lehet az ember kitünő történetíró, de ügyetlen talányfejtő. Ennek okáért mi sem veszünk komolyan eme föltevését s nem is vesződünk czáfolgatásával, csak azt jegyezzük meg, hogy ha volt is b. Kapparának szándékában Jehudah irányában elménczkedéseit kifejtteni, bizonyára távol volt tőle a gondolat, hogy a nászi személyét lealacsonyítsa, ugyszólván sárral dobálja, már pedig nem kvalifikálható egyébnek, mint sárral dobálsnak, ha a nászi ily izetlen célzásnak kitétetik. Ezt mind

¹⁾ Die Lebensalter 348.

²⁾ Real-Encyclopädie für Bibel ü. Tslmud II, 446.

³⁾ Geschichte des Judenthums u. s. S. II. 116.

⁴⁾ Der Bann im sémer geschichtlichen Entwicklung 21. l.

⁵⁾ Hamagid 1866 évf. 20. sz.

⁶⁾ Geschichte der Juden 4. k. 415. l.

az illem, mind egyéb tekintetek is tiltották, az élcznek is megvannak a maga határai.

Abból a szempontból kiindulva, hogy a jelszó mégis csak nőszemély, máshova kell irányoznunk figyelmünket. Lássuk most, nem szerepel-e valamely nő Jehuda rabbi életének lefolyása közben, kivel a talányt úgy általánosan mint részletesen viszonyítani lehet, s kinek megemlézésével őt mulatság közben megrézfálni lehetett. — Simon b. Jochainak egy Eleázár nevű fia volt, ki politikai érzületeit illetőleg nem igen ütött atyjára. Mig ez a rómaiakat szivből gyűlölte s minduntalan hatalmukkal daczolt, addig Eleázár a zsidó szabadharczosokat a rómaiaknak elárulta, sőt mi több, maga is a római foglárokhoz szegődött. A törvénytudósok felindulva ilyen árulkodáson, őt keserű szemrehányásokkal illették. Végre tettét megbánván, vezeklésben fejezte be életét. Halála előtt élven a gyanupörrel, hogy teteme nem valami különös tisztelettel fogna eltakarítottatni, azt hagyta meg feleségének, hogy holt testét házának felső részében őrizze. És úgy is történt. Eme özvegyasszonynak kezét Jehuda r. megkérlette, a nő azonban rá tartós lehetett, mert a nászinak sem méltósága sem gazdagsága őt nem vakíthatta és gunyolólag azt izente: „Az edény, mely szentnek szolgált, közönségesre ne szentségtelenítették meg!“ Ezt Jehuda zokon vette, visszaizent tehát: Tudományban nagyobb lehetett (a megholt férj) mint én, de jó tettekben ki volna gazdagabb nálamnál? Az asszony nem maradt adós a felelettel, mondván: Tudományban, hogy gazdagabb volt, nem tudtuk (mig magad nem mondtad) de jó tettekben sem alábbvaló náladnál, mert vezeklésnek és bűnbánatnak vetette magát alá. (baba m. 83—84.) Jehuda tehát kettős kudarcot vallott, mert azonkívül, hogy kosorat nyert, még tekintélye is becséméreltetett. Azt mondom tehát, hogy b. Kappara eme kudarczra czélzott és talánya ama rátartós özvegy nőt jellemzi. Vizsgáljuk az egyes tételeket! **Steiner Ignác.**

(Vége köv.)

Mutatványok főt. dr. Kohn S. „Héber kutforrások és adatok Magyarország történetéhez“ czimű könyvéből.

I.

„Hagar“ mint Magyarország elnevezése.

(Szulejmán 1526-ban Buda zsidó lakosságát Törökországba viszi. A plevnai magyar-zsidó község. Törökországban keletkezett egyéb magyar-zsidó községek. Buda héber elnevezései. Egy régibb asztrológiai kézirat a török-magyar háborukat megelőző égi jegyekről. Hagar-Magyarország három árpádkori héber okiratban. A középkori zsidók egymásközti összeköttetése. Magyarországot miért nevezték „Hagar“-nak? Magyarok a szentírás kaldeusi fordításában.)

A középkori s a későbbi héber irodalomban Magyarország neve: *Hungria, Ungria, Ungáriah*, s a magyaroké: *Hungrin, Ungrin, Ungar*.

Ezen a latinból, illetőleg németből kölcsönzött elnevezések mellett igen gyakran találkozunk még a „Hagar“ szóval is, mely a XV. század második fele óta több helyen határozottan *Magyarországot* és (Hágri) magyarokat jelent. Ezt mindenki elismeri. De a „Hagar“ szó már korábbi iratokban is többször fordul elő, s épen ezekben a régibb és aránylag legfontosabb történelmi adatokban a név jelentősége még mindig vitás.

Eredetileg nem kételkedett ugyan senki sem abban, hogy „Hagar“ már a XV. század előtti héber irodalomban is *Magyarországot* jelent; szótárak és tudományos munkák mindig is így értették s értelmezték.¹⁾ De félreértések,

¹⁾ L. *Bochart*: Geogr. sacra 255. l.; *Buxtorf*: Lexic. chaldaicum tal-mudicum, *Castellus*: Lexic. heptaglotton חַגְרִין szó alatt; *Rapaport*: Kerem Chemed V. (1841), 201. l.; *Cassel*: Magyarische Alterthümer 190. l. és

az idevágó irodalom és bizonyos történelmi tények hiányos ismerete valóságos „Hagar“-kérdést támasztottak, mely még Buda egyik héber elnevezésére „Budun“-ra is kiterjedt, és legkülönbözőbb s legellentétebb nézetek föllállítása s megvitatása által oly bonyolódottá vált, hogy eldöntése már nem csekély nehézséggel jár. E kérdéssel pedig annál inkább tisztába kell jönnünk, mivel nyelvészeti és lexicographiai jelentősége mellett még kiváló történelmi jelentőséggel is bír. Az e tekintetben uralkodó bizonytalanság t. i. oka annak, hogy a Magyarország s a magyar zsidók történelmére vonatkozó, főkép régibb héber kutfőket csak bajosan lehet fölhasználni, a mennyiben a bennök előforduló adatokat nehányan Magyarországra, mások pedig más országra vonatkoztatják, ami attól függ, vajjon az illető írók „Hagar“ alatt Magyarországot értik-e, vagy sem.

Magát e kérdést egy félreértés vitatása indította meg. Az 1573-ban meghalt *Iszerlesz Mózes*, krakkói rabbi döntvénytárában t. i. 82. szám alatt a következők olvashatók:

„A németek községe és a *Hagrijim* községe, melyek itt *Plivnu*²⁾-ban léteznek, már régente léptek egyezsége. Az illető oklevél így hangzik: „Mi alulírottak, a német község egyes tagjai s a *buduni* község egyes tagjai, gyülekezetet tartottunk és esküvel megerősített egyezsége léptünk... , hogy mindnyájan egy frigyben leszünk együtt... és ketten egy jótékonyági együletet képezünk... Jelenleg a két község úgy találja, hogy egymástól elválva marad és esküjét föloldatni óhajtja.“

Ebből *Löw Lipót*, kit megillet az az érdem, hogy első tárgyalta tüzetesen a magyar zsidók történetét és indította meg az idevágó tudományos kutatásokat, azt következtette,³⁾ hogy a XVI. században *Budán* két zsidó község létezett: *magyar* és *német*. *Zipser*⁴⁾ arra hivatkozva, hogy egy *budai magyar-zsidó községnek* nyomára sehol sem akadunk, „*Hagrijim*“ alatt *törököket* akart érteni, mely nézetben a *német-zsidó* sajtó már csak azért is osztozott, hogy a budai zsidóknak 300 évvel ezelőtt történt magyarosodását tagadhassa. *Löw*⁵⁾ mindamelllett védelmezte fölfogását s fentartotta, csupán a „*Plivna*“ nevet jelentvén ki homályosnak, mire *Kraus Zsigmond*⁶⁾ ezt a Bolgárországban levő *Plevna*, vagy *Pilavná*-val magyarázta meg. De mivel nem tudta, hová legyen a bolgárországi *budai* zsidókkal: azért „*Budun*“ alatt, mely mint maga is elismeri, másutt minden bizonynyal *Budát* jelent, épen itt *Viddin*-t ért s e *Viddin*-ből való „*Hagrijim*“ alatt természetesen szintén *török zsidókat*. *Zipser*⁷⁾ később helyesen fölismerte, hogy *Iszerlesz* fentemlített döntvényében sajátkép nem *Budáról*, hanem *Plivnáról* van szó, hosszasan bizonyítván be, ami bebizonyításra nem is szorult, hogy *Budun* nem *Viddin*, hanem *Buda*.⁸⁾ Szerinte e *Plivnában* csakugyan két község létezett, közte egy *magyar*, melyet a Nagy-Lajos által *Magyarországból* kiüzött zsidók, köztük több *budai*, ott alakítottak.⁹⁾

Ersch és *Gruber* encyclopaediájában II. 27. k. 122. l.; *Frankel*: Zeitschrift 1846, 382. l.; *Steinschneider*: Catal. Bodlej. 2912. és 2950. l., *Levy*: Chaldaeisches Wörterbuch חַגְרִינָא szó alatt.

²⁾ פְּלִיבְנָא.

³⁾ Geschichte der Juden in Ungarn, a *Busch*-féle zsidó évkönyvben, 1846, 101. l.

⁴⁾ Orient. VII. (1846) Literaturbl. 590. l.

⁵⁾ Történelmi és vallástudományi értekezések. Szeged, 1861, 16. l. és „*Ben-Chananja*“ IV. 429. l. és X. 616. l.

⁶⁾ *Ben-Chananja*, X. 659 l.

⁷⁾ *Ben-Chananja*, X. 693. l.

⁸⁾ Mellékesen megjegyzem, hogy a *Kalai* Sámuel (döntvényt. 80. sz.) említette „hajó, melyet a török חַגְרִינָא-nak nevez“, nem, mint *Zipser* mondja, „Schiff „*Naschas*“ genannt“, hanem valamely, itt nyilván hibásan írott török szó, melylyel a magyar *naszád* valahogy összefügg.

⁹⁾ Ama nehézséget, hogy a Nagy-Lajos által kiüzött zsidók *Bonfinius* szerint *Osztrákországba* vándoroltak ki, már maga *Zipser* érinti. Hozzá járul még az, hogy Nagy-Lajos 1368 körül üzte ki a zsidókat, *Törökországban* levő *magyar zsidó községekről* pedig legelőször csak a XVI. század közepe felé van szó.

Bátor vagyok most kérdeni, ha bárhol valamely keresztény eltűnik, elszökik vagy öngyilkosságot követ el, az lesz már mindig a jelszó: „Reszkess Izrael!”⁴ A zsidóság felelős a személybiztonságért vagy a törvény és annak közegei?
Rosinger Márton.

LEVELEZÉSEK.

Nagyvárad. 1882. július havában.

Tisztelt szerkesztő ur!

Auspitz Adolf fi- és leánytanintézetében f. hó 19-én vették kezdetüket az évi zárvizsgálatok s tartottak 21-kéig bezárólag. A tanfelügyelőség részéről Szemes Imre, a községi iskolaszék által pedig ifj. Gyalokay Lajos városi tanácsos és a „Bihar” szerkesztője voltak kiküldve a vizsgálat lefolyásának figyelemmel kísérése céljából. A nagy számú hallgatóság között képviselve volt a helybeli sajtó; jelen volt számos tanügybarát s a helybeli, nyilvános tanintézetek vezetői közül többen.

Jó szolgálatot vélünk tenni a tanügynek általában s a gyermekeiket iskoláztató e vidékbeli szülőknek különösen, ha az intézetről, annak szelleméről, a lefolyt szorgalmi év taneredményéről néhány méltató sorban megemlékezünk.

Auspitz Adolf tanintézete tizennégy év óta áll fenn városunkban. Már az első év eredménye megmutatta, hogy az oktatásügy egy kitünő tényezőt nyert ez intézetben. A tulajdonos az anyagi tőkén kívül a tanítói pálya gazdag tapasztalatait fektette be a vállalatba. A nagy áldozatkészséggel s még nagyobb tapintattal alkalmazott tanerők oly ritka elméleti s gyakorlati ismeretekkel felruházott igazgató által vezetettve, minő az intézettulajdonos, már kezdetben kivívták működésük által ugy a tanhatóság, mint a szülők s általában a közvélemény elismerését. Minden oldalról tisztában voltak azzal, hogy az intézet nem tartozik azok közé, melyeknek nincs más létalapja, mint az illető vállalkozók nyereszkesedési vágya, mely a magánjellegű intézeteket annyiszor tette alaposan gyanussá a közönség szemében.

A feltétlen erkölcsi siker daczára nem kis feladat volt a tulajdonosra nézve megküzdeni a kezdet anyagi nehézségeivel. Azonban a becsülettel teljesített munka gyümölcsöző volta itt is bebizonyult. Az intézet nemcsak kiállotta a tűzpróbát, de sőt fokokonként, lépésről-lépésre gyarapodott, míg végre a jelen, bevégzett szervezet niveaujára emelkedett.

Messze földet kellene bejárni, míg párját találnók az Auspitz-féle tanintézetnek. És e szép eredményt a tulajdonos tisztán saját kitartó, fáradhatatlan munkásságának, kitünő tanítási rendszerének köszönheti. A tanhatóság részéről több ízben kiérdeklélt elismerés kétségkívül jól eshetett a derék tanférfinak, a sajtó előnyös nyilatkozatában buzgalma méltatását láthatta; de a kivívott, nagy siker nem a szép szavak, hanem azon szép tettek eredménye, melyeknek láncolatából áll az intézet története.

A legutóbbi vizsgálatok újabb igazolványai voltak a szülők bizalmának, s ez intézet jó hírének. Hat leány- és négy fiu-osztály vizsgája folyt le előttünk s a nyert benyomásokat azon hittal hozzuk köztudomásra, hogy azzal a jó ügy érdekének szolgálunk.

Egész paedagógiai rendszerességgel nem terjeszkedhetünk ki a vizsgálat részleteire. Nehány tény fogunk csupán konstatálni, melyek, nézetünk szerint, általános tájékozást képesek nyujtani.

Az összes osztályvizsgálatokból először is azon meggyőződést meritettük, hogy a vizsgálatok így vezetve, nem fölösleges formások, hanem igazán szép és tanúságtejes mozzanatai az iskolai életnek. A tanítói kar nem úgy áll tanítványai mellett, mint a kiállító a magától járó, felhuzott óramű mellett, nem hagyja a száraz recitálás gépi-

ességével lepergetni a tantárgyat, hanem bemutatja a tanmodorát, megismertet az év folyamán követett iránynyal és szellemmel, tért nyit a tanítványnak önálló következtetésre, ítéletre, ráutalja őket azon kapcsolat kifejtésére, melyben a tudomány egyes ágai egymással, valamint az elmélet és az élet állanak. A szülők néhány óra alatt teljes tisztában vannak az iránt, hogy gyermekeik mit, hogyan és miként tanultak? Ennek fölismerése legbiztosabb alapja azon bizalomnak, melylyel a gyermek szellemi vezetőjét okvetlenül meg kell ajándékozniok.

Konstatálhatjuk továbbá, hogy az intézet tösgyökeres magyar szellemben van vezetve, a hazaszeretetet ápolva, fejlesztve s a honi nyelv, történelem és földrajz kiváló részletességgel s alapossággal tárgyalva Ezenkívül minden törvény által előirt tananyag a kiváncsolomhoz mérten fölkarolva. Idegen nyelvek tanítása a legcélszerűsőbb módszerek szerint történik. Rajz, ének, testgyakorlat szintén gondos ápolásban részesülnek.

Nyugodtak lehetnek azon szülők, kiknek fugyermekeik innen léptek át a középtanodákba, mert oly értelmi alapot visznek magukkal, mely bizton és szilárdan bírja meg a további oktatást.

Ami a leányiskolákat illeti, csak a dicséret legmelegebb hangján lehet felőlük szólni. Jól esik látni, hogy azon szédelgő nevelési rendszer aranykorában, melynek annyi női értelem és szív esik áldozatul, az üres charlataneria, a modern szemfényvesztés napjaiban van egy-egy menedéke a józan, tiszta nevelési módszernek, mely nem fecsegő bábokat, hanem szívben és lélekben művelt honleányokat ad a társadalomnak. Az a munkakiállítás pedig, mely a gyakorlati háztartás czikkeinek, az izléses disztárgyaknak gazdag tárháza volt s melyet annyi gyönyörrel s tanúsággal szemléltük, arról győzött meg, hogy a leánykák be vannak vezetve a női munka legaprólékosabb titkaiba, s tudnak hasznosat, helyesen és izléssel dolgozni.

Szívesen időznénk még tovább is e tárgynál, melyet kimeríteni nem egyhamar lehet, de terünk nem engedi meg a terjedelmesebb kitéréseket.

Még annyit, hogy ugy a jelen volt tanfelügyelőségi hivatalnok, mint az iskolaszék küldöttje, meleg szavakban fejezték ki elismerésüket a tapasztaltak fölött — kívánva az ősz igazgatónak, hogy még számos éven át töltse be nemes hivatását oly lelkes buzgalommal, mint tette eddig — a magyar tanügy javára és dicsőségére. A derék tanférfin meg hatottan válaszolt. Fölsőleges volt ígéretet tennie a jövőre nézve, annyi hosszú év áldásos gyümölcse elég garancia arra nézve, hogy a „semper idem” jelszót teljes joggal vallhatja magáénak.

Mindnyájan, kik jelen voltak, azon nézetben távoztak el, hogy a társadalom önmagának tesz megbecsülhetetlen szolgálatot, ha ily kiváló tanintézetet s ily jeles férfiak szellemi munkálkodását támogatásában hathatósan részesíti.*)

I R O D A L O M.

I. Héber Kuforrások és Adatok Magyarország történetéhez. Irta dr. Kohn Sámuel. Budapest, Zilahy Sámuel bizományában. 1881. Ára 1 frt 50 kr.

*) Lapunk felelős szerkesztője, ki utjában Nagyváradon is megfordult, szintén megemlékezik egyik levelében e kiváló intézetről, melynek vizsgájan személyesen jelen volt. Mint szakember egész elragadtatással emlékezik az intézetben uralkodó hazafias szellemről s nagy dicsőrelet említi föl, hogy a héber ismeretek oly nagy mérvben terjesztetnek ott a növendékek között, a minőben a haza egyik modern iskolájában sem. Nagy elismeréssel tesz említést az intézet tulajdonosáról és igazgatójáról, kit t. olvasóink mint lapunk egyik derék munkatársát ismernek. Vajha adná isten — ugy végzi szerkesztő ur levelét — hogy a haza többi zsidó iskolái is oly eredményeket mutatnának föl, a minőt ott tapasztalt s biztosak lehetnénk benne, hogy csakhamar kivesszük a zsidóságból az a közöny, a mely, fájdalom, kebelében e harapódzott, de ellenségeink is kénytelenek volnának a hazafiasságunk ellen emelt vádjukkal elhallgatni.

II. A budapesti országos Rabbiképző-intézet Értesítője az 1880—81-iki tanévről. Megelőzi: **Ábrahám Ibn Ezra** mint grammatikus. Adalék a héber nyelvtudomány történetéhez. Irta dr. **Bacher Vilmos**, tanár. Budapest, 1881. Ára 2 frt. — (A kötet 9° 10-ed részét (184 lapot) dr. Bacher dolgozata foglalja el; a tulajdonképi Értesítő csak 20 oldalt tesz).

Mint az idézett czimekből látható, mind a két mű még a múlt évben jelent meg. Mind e mellett valóságos mulasztási bünt követne el a „Szomb. U.“, ha e két jeles könyvről hallgatna. Elég szégyen és sajnos irodalmi viszonyainkra nézve, ha ily alapvető munkák egy rövid év alatt a feledés tengerébe sülyednek, vagy helyesebben szólva: kellő méltatásban megjelenésükkor sem részesültek. „Alapvető munkák“ mondom, mert héber-magyar irodalmunk eddigelé nem volt, és — ha így karoljuk fel az e téren napvilágot látott termékeket, attól tartok, hogy soha sem is lesz.

Hogy mily történeti kincset rejt magában főtisztelendő dr. **Kohn** ur könyve, és érdemes szerzőjének mily roppant olvasottságáról, alapos szakértelméről és hangyaszorgalmáról tesz az tanubizonyoságot, azt maguk e lap olvasói ítélik meg azon pár mutatványból, melyeknek közléset a mai számban megkezdjük. Reméljük, főt dr. ur nem veszi tán rossz néven e mutatványok közlését, noha b. engedelmet erre előlegesen ki nem kértük.

A mit dr. **Kohn** könyvéről a történelmi téren mondtunk, ugyanazt mondhatjuk dr. **Bacher** művéről a héber nyelvészetet illetőleg. Itt is oly széles olvasottsággal találkozunk minden lépten nyomon, a milyen ily fiatal embekeknél (a szerző alig van még 30 éves) bámulatra ragad. Önként eszembe jut itt az egyszerű tudós, ki, midőn egyik barátja azon csodálkozott, hogy éjjelenként csak két óra hosszat alszik, így felelt a csodálkozónak: Hja barátom, én gyorsabban alszom ám, mint közönséges ember! — Mostani fiatal tudósainkról is állíthatni, hogy sokkal gyorsabban és ennél fogva többet is tanulnak, mint ezelőtt. — F. I.

KÜLÖNFÉLÉK.

Ma számunkhoz a kereskedelmi akadémia Értesítője van csatolva.

— **Az oroszországi zsidók** javára Révész B. püspök, Huzly K. kisprépost és Simonffy I. polgármester 568 forint 44 krt gyűjtöttek Debreczenben.

— **Dr. Rajnainak** mult heti számunkban közölt fölszólítását még a következő nyilatkozattal egészítjük ki, melyet az említett dr. ur a P. H. ban tett közé:

„Tek. szerkesztő ur! F. hó 9-én a „Pesti Hirlap“-ban megjelent és „Nyílt levél a szatmári reformáló zsidókhoz“ címzett felszólalásomra hazánk sok vidékéről érkeztek hozzám üdvös, „kor- és észszerű“ tanácsomat helyeslő levelek, melyekre kegyes engedelmevel e pár sorral akarok felelni:

Fogadják mindazon urak, kik nézetemet rám nézve oly hízegőleg helyeslik, kik az „üdvös kikeresztelkedés uttorójának“ stb. neveznek, őszinte biztosításomat, hogy lelkeimből örvendek azon, hogy az örök igazságon alapuló nézetemet sajátjukká teszik. Azon urakat pedig, kik becses leveleikben a katolikus, evangélikus és református vallásokról okoskodnak, arra figyelmeztetem, hogy az mind megannyi keresztény vallás és akár egyikre, akár a másakra való áttérés egyéni meggyőződéstől és lelki sugalattól függ. T.-Szelén, 1882. július 22-ikén Dr. Rajnai Antal.“ — (Ünzer bersüszchem zoll zi nicht aufhalten, Herr dakter leben!)

Nyiregyháza, jul. 24. Verhovay tegnap ide érkezett. Megbízásából ma Ónody Géza képviselő és Elek Mihály százados megjelentek délelőtt 11-kor a sóstói fürdőben lakó Eötvösnél s kijelentették előtte, hogy Verhovay té-

vesnek, alaptalannak nyilatkoztatja ki a Függetlenségnek Bary által a védőkhöz intézett felhívására vonatkozó tudósítását, azt visszavonja, kéri Eötvöstől is nyilatkozatának visszavonását. Eötvös késznek nyilatkozott a visszavonásra, ha Verhovay nemcsak a téves tudósítást, hanem az ahhoz fűzött megjegyzéseket is visszavonja. Kijelentette egyszersmind, hogy ha nyilatkozatát visszavonja is, a sajtópörről le nem mond. A kihívást elfogadja, de csak akkor verekszik meg, ha becsületbiróság megvizsgálva Verhovaynak Bartókkal s Barthával volt ügyeit: a lovagias elintéztést megengedi. Verhovay megbízottai erre azt válaszolták, hogy a kihívásra nincsen is megbízásuk. valamint arra sincsen további utasításuk, hogy az Eötvös által tett feltételre válaszoljanak. Egy órai tanácskozás után a két segéd eltávozott. A tanácskozás alkalmával Ónody képviselőtársát, Eötvöst folyton „ügyvéd urnak“ nevezte, mire Eötvös Ónodyt „bérló ur“-nak czimezte.

Nyiregyháza. július 24. Délután Verhovay megbízottai újból megjelentek Eötvösnél, kijelentve, hogy Verhovay nemcsak a tudósítást, hanem az ahhoz kapcsolt összes közleményeket téveseknek s alaptalanoknak nyilvánítja. Ennek folytán Eötvös is vissza fogja vonni nyilatkozatát. Ónody és Elek Mikály a nyilatkozatból neveiket kihagyatni kérték, hanem ennek pótlásául a Verhovay részéről jövő visszavonást saját aláírásukkal ellátva hagyták Eötvösnél.

Helyreigazítás.

Utolsó számunk második cikkében (A babyloni tal mud sat. . .) a következő sajtóhibák maradtak:

	helyett	olvasandó
236 a l.	33. s. טברא	סברא
	36. s. euphonismus	euphemismus
	40. s. euphonismus	euphemismus
	47. s. N-nek	N-nel
	61. s. תורה	הורה
236 b. l.	4. s. התודות	התורות
	8. s. התודות	התורות
	9. s. מדבאר	מדבאר
	17. s. Jóchanan	Jóchanan nevében
	18. s. שמואל	שמואל
	32. s. דין גרמא דעשרא ביר	דין גרמא דעשרא ביר
237 a l.	28. s. אמר	אמר
	29. s. יכן	וכן
	36. s. kételkednek	kevélykednek
	34. s. jelentés	jelentésben
237 b l.	2. s. ואת ראים הלמרים	(את הלפידים)
	3. s. ואת קולות-ra	את קולות-ra
	31. s. Leghelyesebben	Leghelyesebb
	45. s. párja	párja a következő
238 a l.	2. s. marar	marad.

Szerkesztői posta.

Kl. . . P é c s. Leveleért 10 kr. birságot kellett fizetnünk. Jövő számunkban közöljük. — F. I.

Azon munkatársainkat, kik héber tárgyakról értekeznek, arra kérjük, hogy egyes szók végett ne irjanak egész héber sorokat, mert ezeknek korrigálása (keresztény szedőnk van) roppant nehézséggel jár — F. I.

Dr. N. E. Orosháza. Az uraságod által küigazított sajtóhibákat én is észrevettem, csak hogy én még vagy 10-szer annyit korrigáltam ki, és így nem csoda, ha a szedő a sok fától az erdőt nem látja. Az ily kellemetlenségek kiküszöbölésére ezelőz a megelőző kérelem. — F. I.

Tiszt. **Lieb. K.** rabbi és **Herm. József** fábiánházi tanító uraknak Köszönjük a lapunk érdekében kifejtett nemes buzgalmukat. — F. I.

S. M. urnak Budapest. Tárgyhalmoz miatt csak a jövő számban. — F. I. J — r F — cz, Görbő. Becses adatait fel fogjuk használni, miben eddig is csak az akadályozott, hogy cikke németül van írva — F. I.

Stekler S. igazg. **Baja**. Értesítőjét jövő számunkban ismertetjük. F. I.

Bátor vagyok most kérdeni, ha bárhol valamely keresztény eltűnik, elszőkik vagy öngyilkosságot követ el, az lesz már mindig a jelszó: „Reszkess Izrael!”⁴ A zsidóság felelős a személybiztonságért vagy a törvény és annak közegei?

Rosinger Márton.

LEVELEZÉSEK.

Nagyvárad. 1882. július havában.

Tisztelt szerkesztő ur!

Auspitz Adolf fi- és leánytanintézetében f. hó 19-én vették kezdetüket az évi zárvizsgálatok s tartottak 21-kéig bezárólag. A tanfelügyelőség részéről Szemes Imre, a községi iskolaszék által pedig ifj. Gyalokay Lajos városi tanácsos és a „Bihar” szerkesztője voltak kiküldve a vizsgálat lefolyásának figyelemmel kísérése céljából. A nagy számú hallgatóság között képviselve volt a helybeli sajtó; jelen volt számos tanügybarát s a helybeli, nyilvános tanintézetek vezetői közül többen.

Jó szolgálatot vélünk tenni a tanügynek általában s a gyermekeiket iskoláztató e vidékbeli szülőknek különösen, ha az intézetről, annak szelleméről, a lefolyt szorgalmi év taneredményéről néhány méltató sorban megemlékezünk.

Auspitz Adolf tanintézete tizennégy év óta áll fenn városunkban. Már az első év eredménye megmutatta, hogy az oktatásügy egy kitünő tényezőt nyert ez intézetben. A tulajdonos az anyagi tőkén kívül a tanítói pálya gazdag tapasztalatait fektette be a vállalatba. A nagy áldozatkészséggel s még nagyobb tapintattal alkalmazott tanerők oly ritka elméleti s gyakorlati ismeretekkel felruházott igazgató által vezetettve, minő az intézettelajdonos, már kezdetben kivívták működésük által ugy a tanhatóság, mint a szülők s általában a közvélemény elismerését. Minden oldalról tisztában voltak azzal, hogy az intézet nem tartozik azok közé, melyeknek nincs más létalapja, mint az illető vállalkozók nyereszkeskedési vágya, mely a magánjellegű intézeteket annyiszor tette alaposan gyanussá a közönség szemében.

A feltétlen erkölcsi siker daczára nem kis feladat volt a tulajdonosra nézve megküzdeni a kezdet anyagi nehézségeivel. Azonban a becsülettel teljesített munka gyümölcsöző volta itt is bebizonyult. Az intézet nemcsak kiállotta a tűzpróbát, de sőt fokokonként, lépésről-lépésre gyarapodott, míg végre a jelen, bevégzett szervezet niveaujára emelkedett.

Messze földet kellene bejárni, míg párját találják az Auspitz-féle tanintézetnek. És e szép eredményt a tulajdonos tisztán saját kitartó, fáradhatatlan munkásságának, kitünő tanítási rendszerének köszönheti. A tanhatóság részéről több ízben kiérdemelt elismerés kétségkívül jól eshetett a derék tanférfinak, a sajtó előnyös nyilatkozatában buzgalma méltatását láthatta; de a kivívott, nagy siker nem a szép szavak, hanem azon szép tettek eredménye, melyeknek láncolatából áll az intézet története.

A legutóbbi vizsgálatok újabb igazolványai voltak a szülők bizalmának, s ez intézet jó hírének. Hat leány- és négy fiu-osztály vizsgálja folyt le előttünk s a nyert benyomásokon azon hittel hozzuk köztudomásra, hogy azzal a jó ügy érdekének szolgálunk.

Egész paedagógiai rendszerességgel nem terjeszkedhetünk ki a vizsgálat részleteire. Nehány tény fogunk csupán konstatálni, melyek, nézetünk szerint, általános tájékozást képesek nyújtani.

Az összes osztályvizsgálatokból először is azon meggyőződést merítettük, hogy a vizsgálatok így vezetve, nem fölösleges formások, hanem igazán szép és tanuságteljes mozzanatai az iskolai életnek. A tanítói kar nem úgy áll tanítványai mellett, mint a kiállító a magától járó, felhuzott óramű mellett, nem hagyja a száraz reczitálás gépi-

ességével lepergetni a tantárgyat, hanem bemutatja a tantárgyat, megismertet az év folyamán követett iránynyal és szellemmel, tért nyit a tanítványnak önálló következtetésre, itéletre, ráutalja őket azon kapcsolat kifejtésére, melyben a tudomány egyes ágai egymással, valamint az elmélet és az élet állanak. A szülők néhány óra alatt teljes tisztában vannak az iránt, hogy gyermekeik mit, hogyan és miként tanultak? Ennek fölismerése legbiztosabb alapja azon bizalomnak, melylyel a gyermek szellemi vezetőjét okvetlenül meg kell ajándékozniok.

Konstatálhatjuk továbbá, hogy az intézet tösgyökeres magyar szellemben van vezetve, a hazaszeretetet ápolva, fejlesztve s a honi nyelv, történelem és földrajz kiváló részletességgel s alapossággal tárgyalva Ezenkívül minden törvény által előirt tananyag a kiváncsolomhoz mérten fölkarolva. Idegen nyelvek tanítása a legcélrányosabb módszerek szerint történik. Rajz, ének, testgyakorlat szintén gondos ápolásban részesülnek.

Nyugodtak lehetnek azon szülők, kiknek fiugyermekeik innen léptek át a középtanodákba, mert oly értelmi alapot visznek magukkal, mely bizton és szilárdan bírja meg a további oktatást.

Ami a leányiskolákat illeti, csak a dicséret legmelegebb hangján lehet felőlük szólani. Jól esik látni, hogy azon szédelgő nevelési rendszer aranykorában, melynek annyi női értelem és szív esik áldozatul, az üres charlataneria, a modern szemfényvesztés napjaiban van egy-egy menedéke a józan, tiszta nevelési módszernek, mely nem fecsegő bábokat, hanem szívben és lélekben művelt honleányokat ad a társadalomnak. Az a munkakiállítás pedig, mely a gyakorlati háztartás cikkeinek, az izléses dísz tárgyaknak gazdag tárháza volt s melyet annyi gyönyörrel s tanusággal szemléltük, arról győzött meg, hogy a leánykák be vannak vezetve a női munka legaprólékosabb titkaiba, s tudnak hasznosat, helyesen és izléssel dolgozni.

Szívesen időznénk még tovább is e tárgynál, melyet kimeríteni nem egyhamar lehet, de terünk nem engedi meg a terjedelmesebb kitéréseket.

Még annyit, hogy ugy a jelen volt tanfelügyelőségi hivatalnok, mint az iskolaszék küldöttje, meleg szavakban fejezték ki elismerésüket a tapasztaltak fölött — kívánva az ősz igazgatónak, hogy még számos éven át töltse be nemes hivatását oly lelkes buzgalommal, mint tette eddig — a magyar tanügy javára és dicsőségére. A derék tanférfiu meghatottan válaszolt. Fölösleges volt ígéretet tennie a jövőre nézve, annyi hosszú év áldásos gyümölcse elég garancia arra nézve, hogy a „semper idem” jelszót teljes joggal vallhatja magáénak.

Mindnyájan, kik jelen voltak, azon nézetben távoztak el, hogy a társadalom önmagának tesz megbecsülhetetlen szolgálatot, ha ily kiváló tanintézetet s ily jeles férfiak szellemi munkálkodását támogatásában hathatósan részesíti.*)

I R O D A L O M.

I. Héber Kutforrások és Adatok Magyarország történetéhez. Irta dr. Kohn Sámuel. Budapest, Zilahy Sámuel bizományában. 1881. Ára 1 frt 50 kr.

*) Lapunk felelős szerkesztője, ki utjában Nagyváradon is megfordult, szintén megemlékezik egyik levelében e kiváló intézetről, melynek vizsgáján személyesen jelen volt. Mint szakember egész elragadtatással emlékezik az intézetben uralkodó hazafias szellemtől s nagy dicsérettel említi föl, hogy a héber ismeretek oly nagy mérvben terjesztetnek ott a növendékek között, a minőben a haza egyik modern iskolájában sem. Nagy elismeréssel tesz említést az intézet tulajdonosáról és igazgatójáról, kit t. olvasóink mint lapunk egyik derék munkatársát ismernek. Vajha adná isten — ugy végzi szerkesztő ur levelét — hogy a haza többi zsidó iskolái is oly eredményeket mutatnának föl, a minőt ott tapasztalt s biztosak lehetnének benne, hogy csakhamar kivessze a zsidóságból az a közöny, a mely, fájdalom, kebelében elharapódzott, de ellenségeink is kénytelenek volnának a hazafiasságunk ellen emelt vadjukkal elhallgatni.

II. A budapesti országos Rabbiképzőintézet Értesítője az 1880—81-iki tanévről. Megelőzi: **Ábrahám Ibn Ezrá** mint grammatikus. Adalék a héber nyelvtudomány történetéhez. Irta dr. **Bacher Vilmos**, tanár. Budapest, 1881. Ára 2 frt. — (A kötet 9° 10-ed részét (184 lapot) dr. Bacher dolgozata foglalja el; a tulajdonképi Értesítő csak 20 oldalt tesz).

Mint az idézett czimekből látható, mind a két mű még a múlt évben jelent meg. Mind e mellett valóságos mulasztási bünt követne el a „Szomb. U.“, ha e két jeles könyvről hallgatna. Elég szegény és sajnos irodalmi viszonyainkra nézve, ha ily alapvető munkák egy rövid év alatt a feledés tengerébe süllyednek, vagy helyesebben szólva: kellő méltatásban megjelenésükkor sem részesültek. „Alapvető munkák“ mondom, mert héber-magyar irodalmunk eddigelé nem volt, és — ha így karoljuk fel az e téren napvilágot látott termékeket, attól tartok, hogy soha sem is lesz.

Hogy mily történeti kincset rejt magában főtisztelendő dr. **Kohn** ur könyve, és érdemes szerzőjének mily roppant olvasottságáról, alapos szakértelméről és hangyaszorgalmáról tesz az tanubizonyoságot, azt maguk e lap olvasói ítélik meg azon pár mutatványból, melyeknek közléset a mai számban megkezdjük. Reméljük, főt dr. ur nem veszi tán rossz néven e mutatványok közléset, noha b. engedelmet erre előlegesen ki nem kértük.

A mit dr. **Kohn** könyvéről a történelmi téren mondunk, ugyanazt mondhatjuk dr. **Bacher** művéről a héber nyelvészetet illetőleg. Itt is oly széles olvasottsággal találkozunk minden lépten nyomon, a milyen ily fiatal embekeknél (a szerző alig van még 30 éves) bámulatra ragad. Önként eszembe jut itt az egyszerű tudós, ki, midőn egyik barátja azon csodálkozott, hogy éjjelenként csak két óra hosszat alszik, így felelt a csodálkozónak: Hja barátom, én gyorsabban alszom ám, mint közönséges ember! — Mostani fiatal tudósainkról is állíthatni, hogy sokkal gyorsabban és ennél fogva többet is tanulnak, mint ezelőtt. — F. I.

KÜLÖNFÉLÉK.

☞ Mai számunkhoz a kereskedelmi akadémia Értesítője van csatolva.

— **Az oroszországi zsidók** javára Révész B. püspök, Huzly K. kisprépost és Simonffy I. polgármester 568 forint 44 krt gyűjtöttek Debreczenben.

— **Dr. Rajnainak** mult heti számunkban közölt fölszólítását még a következő nyilatkozattal egészítjük ki, melyet az említett dr. ur a P. H. ban tett közé:

„Tek. szerkesztő ur! F. hó 9-én a „Pesti Hirlap“-ban megjelent és „Nyilt levél a szatmári reformáló zsidókhoz“ czimzett felszólalásomra hazánk sok vidékéről érkeztek hozzám üdvös, „kor- és észszerű“ tanácsomat helyeslő levelek, melyekre kegyes engedelmevel e pár sorral akarok felelni:

Fogadják mindazon urak, kik nézetemet rám nézve oly hizelgőleg helyeslik, kik az „üdvös kikeresztelkedés uttorójának“ stb. neveznek, őszinte biztosításomat, hogy lelkemből örvendek azon, hogy az örök igazságon alapuló nézetemet sajátjukká teszik. Azon urakat pedig, kik becses leveleikben a katolikus, evangélikus és református vallásokról okoskodnak, arra figyelmeztetem, hogy az mind-megannyi keresztény vallás és akár egyikre, akár a másokra való áttérés egyéni meggyőződéstől és lelki sugalattól függ. T. Szelén, 1882. július 22-ikén Dr. Rajnai Antal.“ — (Ünzer bersüszchem zoll zi nicht aufhalten, Herr dakter leben!)

Nyiregyháza, jul. 24. Verhovay tegnap ide érkezett. Megbízásából ma Ónody Géza képviselő és Elek Mihály százados megjelentek délelőtt 11-kor a sóstói fürdőben lakó Eötvösnél s kijelentették előtte, hogy Verhovay té-

vesnek, alaptalannak nyilatkoztatja ki a Függetlenségnek Bary által a védőkhöz intézett felhívására vonatkozó tudósítását, azt visszavonja, kéri Eötvöstől is nyilatkozatának visszavonását. Eötvös késznek nyilatkozott a visszavonásra, ha Verhovay nemcsak a téves tudósítást, hanem az ahhoz fűzött megjegyzéseket is visszavonja. Kijelentette egyszersmind, hogy ha nyilatkozatát visszavonja is, a sajtópörről le nem mond. A kihívást elfogadja, de csak akkor verekszik meg, ha becsületbiróság megvizsgálva Verhovaynak Bartókkal s Barthával volt ügyeit: a lovagias elintéztést megengedi. Verhovay megbízottai erre azt választák, hogy a kihívásra nincsen is megbízásuk. valamint arra sincsen további utasításuk, hogy az Eötvös által tett feltételre válaszoljanak. Egy órai tanácskozás után a két segéd eltávozott. A tanácskozás alkalmával Ónody képviselőtársát, Eötvöst folyton „ügyvéd urnak“ nevezte, mire Eötvös Ónodyt „bérlő ur“-nak czimezte.

Nyiregyháza. július 24. Délután Verhovay megbízottai újból megjelentek Eötvösnél, kijelentve, hogy Verhovay nemcsak a tudósítást, hanem az ahhoz kapcsolt összes közleményeket téveseknek s alaptalannak nyilvánítja. Ennek folytán Eötvös is vissza fogja vonni nyilatkozatát. Ónody és Elek Mikály a nyilatkozatból neveiket kihagyatni kérték, hanem ennek pótlásául a Verhovay részéről jövő visszavonást saját aláírásukkal ellátva hagyták Eötvösnél.

Helyreigazítás.

Utolsó számunk második cikkében (A babyloni tal- mud sat. . . .) a következő sajtóhibák maradtak:

	helyett	olvasandó
236 a 1.	33. s. טברא	סברא
	36. s. euphonismus	euphemismus
	40. s. euphonismus	euphemismus
	47. s. N-nek	N-nel
	61. s. תורה	תורה
236 b 1.	4. s. התודות	התורות
	8. s. התודות	התורות
	9. s. מדכא	מדכא
	17. s. Jóchanan	Jóchanan nevében
	18. s. שממרקן	שממרקן
	32. s. דין גרמא דעשרא ביר	דין גרמא דעשרא ביר
237 a 1.	28. s. אמד	אמד
	29. s. יכן	וכן
	36. s. kételkednek	kevélykednek
	34. s. jelentés	jelentésben
237 b 1.	2. s. ואת ראים הלמרים	(את הלפידים)
	3. s. קולות-ra	קולות ראים-ra
	31. s. Leghelyesebben	Leghelyesebb
	45. s. párja	párja a következő
238 a 1.	2. s. marar	marad.

Szerkesztői p ó s t a.

Kl. . . . Pécs. Leveleért 10 kr. birságot kellett fizetnünk. Jövő számunkban közöljük. — F. I.

Azon munkatársainkat, kik héber tárgyakról értekeznek, arra kérjük, hogy egyes szók végett ne irjanak egész héber sorokat, mert ezeknek korrigálása (keresztény szedőnk van) roppant nehézséggel jár — F. I.

Dr. N. E. Orosháza. Az uraságod által kiigazított sajtóhibákat én is észrevettem, csak hogy én még vagy 10-szer annyit korrigáltam ki, és így nem csoda, ha a szedő a sok fától az erdőt nem látja. Az ily kellemetlenségek kiküldésére czélok a megelőző kérelem. — F. I.

Tiszt. **Lieb. K.** rabbi és **Herm. József** fábiánházi tanító uraknak Köszönjük a lapunk érdekében kifejtett nemes buzgalmukat. — F. I.

S. M. urnak Budapest. Tárgyhalmaz miatt csak a jövő számban. — F. I. J — r F — cz. Görbő. Becses adatait fel fogjuk használni, miben eddig is csak az akadályozott, hogy cikke németül van írva — F. I.

Stekler S. igazg. Baja. Értesítőjét jövő számunkban ismertetjük. F. I.

A budapesti

kereskedelmi Akadémia

1-3

folyó évi szeptember hó 1-sején huszonhatodik évfolyamát nyitja meg. Midőn ezt a szülők és gyámok figyelmébe ajánljuk, megjegyezzük, hogy az intézet célja: a kereskedői pályára lépő fiatal embereket az általános műveltség alapján a kereskedői hivatásra, még pedig ennek felsőbb ágaira is, minden tekintetben alaposan előkészíteni, őket nem csak értelmi és szaktudományi, hanem erkölcsi és nemzeti irányban is nevelni és meg mielőtt a kereskedésbe lépnének, az iskolától telhetőleg, gyakorlati tekintetben is kiképezni.

Az intézet igazgatását, szervezetét, tantervét, a felvételi feltételeket tárgyzó értesítőt az igazgatóság kívánatra bérmentesen megküldi.

Ugyancsak az igazgatóság készséggel ad felvilágosítást az intézetben fennálló és a fővárosi kereskedő testületek valamint az intézet vezérbizottsága által alkotott alapítványi tandíjmentes helyeket és a tandíjmentesség elnyerését illetőleg.

Azon ifjak, kik az intézetben érettségi vizsgálatot tesznek, fel vannak jogosítva, hogy hadkötelezettségüket mint egy évi önkéntesek teljesítsék.

Budapesten, vaczi-körut 23. sz. 1882. július 25.

A kereskedelmi Akadémia igazgatósága.

Frank Henrik fiai
Ludwigsburgban

Cs. kir. szab. gyár
Linzben a Duna mellett.

7-10

Valódi FRANCK-kávé

Valamennyi pótkávé fajok közt a legerősebb, a legszaporább s így a legolcsóbb pótkávé faj.

2—5 kanál kávészemhez 1 kanál Frank-kávé veendő s e vegyüleből táplálós, erős, izletes és egészségesebb kávét kapni, mint 4 kanál tiszta kávészemből.

Mindig frissen kapható az ország minden fűszerkereskedéseiben.

„A párisi cipőhöz.”

Valódi orosz bagaria csizmák,
Vizhatlanságáért jótállás.

Schwarz József.

Károly-körut, Károlykaszárnya 17. szám,

ajánlja gazdagon felszerelt cipő gyári raktárát nagyban és kicsinyben, saját készítménye által legjobban és legolcsóbb árúknak előismerve, alapítottát 1866. évben.

Hölgyek számára:

Kommod cipők finom bőr vagy eberlasztángból	1	frt 20	1	frt 50
Dívtos kommod cipők bőr vagy eberlasztáng vagy eszokorra vagy díszítéssel	1	70	2	20
Regatta legfinomabb oberlasztáng dívtos és elegáns	2	40	2	60
„ finom szalon-lakból úgy szinte eberlasztáng vagy kesztyű bőrrel legújabb készítés	2	70	2	90
Eberlasztáng zúgos topán rámás talppal 6'' magas szárral	3	40	4	—
Legfinomabb kesztyűbőr topán Szalonlak boricékkal 6'' magas szárral	4	50	5	—
Igen finom zerge vagy Chagrin topán 6'' magas szárral	3	40	3	90

Urak számára:

Kommod cipők igen finom bőrből	90	1	20	
Legfinomabb mainezi borjúbőr zúgos topán	4	4	50	
Borjúbőr topán erős kettős talppal munkások számára	3	50	3	80
Regatta Lak vagy borjúbőről Szalonlak vagy borjúbőr zúgos topán dívtos és varrott talppal	4	50	5	—
Zerge vagy Chagrin topán erős talppal	4	—	4	50

Legnagyobb választék fi- leány és gyermek cipőkben, ugyancsak legdívatosabb mintázott eszernák mindenféle nagyságban. Vidéki megrendelések mérték vagy mintacipő szerinti utamvét mellett pontosan teljesítenek. A t. cz. közönség saját érdekében keretik „A Párisi cipőhöz” ezimtet figyelembe venni. Részletes árjegyzék bérmentve beküldetik.